

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.2.40>

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ З ПРАВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Атаманчук Н.І.,
*доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
відділу дослідження проблем правотворчості
та адаптації законодавства України до права ЄС
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України
ORCID: 0000-0002-3893-084X
e-mail: noicim@ukr.net*

Атаманчук Н.І. Гармонізація законодавства України щодо адміністрування митних платежів з правом Європейського Союзу.

Статтю присвячено вивченню особливостей гармонізації законодавства України щодо адміністрування митних платежів з правом Європейського Союзу (далі – ЄС). Установлено, що перед Україною як державою, що уклала з ЄС Угоду про асоціацію, а також отримала статус кандидата на членство в ЄС, стоїть завдання якнайшвидшої гармонізації національного законодавства з правом ЄС. Особливого значення у цьому контексті набувають норми щодо адміністрування митних платежів та приведення їх у відповідність до Митного кодексу ЄС та інших регламентів ЄС. У статті обґрунтовано необхідність подальшого удосконалення податкового та митного законодавства, внесення змін до чинного законодавства України. Здійснено аналіз чинних нормативно-правових актів в митній сфері, а також доктринальних розробок науковців щодо гармонізації законодавства України з правом ЄС. Доведені різні підходи у вирішенні актуальних проблем адміністрування митними платежами в сучасних умовах євроінтеграції. Автором проаналізовано положення Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, Бюджетної декларації на 2025-2027 роки, Національної стратегії доходів до 2030 року, Довгострокового національного стратегічного плану цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації Державної митної служби України, Закону України «Про внесення змін до МК України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» № 3926-IX та закріплені ними напрямками гармонізації митного законодавства України до законодавства ЄС. Автором констатовано недостатню практичну реалізацію запроваджених в Україні європейських практик у сфері митного контролю та митних процедур в умовах воєнного стану, незавершеність гармонізації національного законодавства України до митного законодавства ЄС, що уповільнює євроінтеграцію та приєднання до ЄС. У статті розглянуто сучасні проблеми адміністрування митних платежів в Україні та наголошено на необхідності подальшого реформування митного законодавства України в умовах євроінтеграційних процесів, що відбуваються в державі.

Ключові слова: гармонізація, митне законодавство, податкове законодавство, митна політика, право Європейського Союзу, митні платежі, адміністрування митних платежів, митні органи.

Atamanchuk N.I. Harmonization of the legislation of Ukraine regarding the administration of customs payments with the law of the European Union.

The article is devoted to the study of the features of harmonization of Ukrainian legislation on customs administration with European Union law (hereinafter referred to as the EU). It is established that Ukraine, as a state that has concluded an Association Agreement with the EU and has also received the status of a candidate for EU membership, faces the task of harmonizing its national legislation with EU law as soon as possible. Of particular importance in this context are the norms of customs administration

and their coordination with the EU Customs Code and other EU regulatory acts. The article substantiates the need for further improvement of tax and customs legislation, amendments to the current legislation of Ukraine. An analysis of current regulatory legal acts in the customs sphere, as well as doctrinal developments of scientists on the harmonization of Ukrainian legislation with EU law, is carried out. Various approaches to solving urgent problems of customs administration in the modern conditions of European integration are presented. The author analyzed the provisions of the National Program for Adapting Ukrainian Legislation to EU Legislation, the Budget Declaration for 2025-2027, the National Revenue Strategy until 2030, the Long-Term National Strategic Plan for Digital Development, Digital Transformation and Digitalization of the State Customs Service of Ukraine, the Law of Ukraine "On Amendments to the Civil Code of Ukraine Regarding the Implementation of Certain Provisions of the Customs Code of the European Union" No. 3926-IX and the directions for harmonizing Ukrainian customs legislation with EU legislation enshrined in them. The author noted the insufficient practical implementation of European practices introduced in Ukraine in the field of customs control and customs procedures under martial law, the incomplete harmonization of Ukrainian national legislation with EU customs legislation, which hinders European integration and accession to the EU. The article examines current problems of customs payment administration in Ukraine and emphasizes the need for further reform of Ukrainian customs legislation in the context of European integration processes taking place in the country.

Key words: harmonization, customs legislation, tax legislation, customs policy, European Union law, customs payments, customs payments administration, customs authorities.

Постановка проблеми. Євроінтеграційний шлях нашої держави зумовив чимало завдань, пов'язаних із виконанням зобов'язань України відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода) [1]. Ключовим завданням залишається гармонізація вітчизняного митного законодавства із нормами Європейського Союзу (далі – ЄС). Зокрема, Додаток XV до Угоди стосується зближення митного законодавства України та законодавства ЄС, постатейної імплементації Митного кодексу та інших регламентів ЄС. Для впровадження цього процесу було затверджено Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до європейського законодавства, яка деталізувала механізми гармонізації законів України з *acquis* ЄС. На сучасному етапі така програма адаптації законодавства України до сфери митного законодавства ЄС визначає пріоритетні напрями та вимагає поступового узгодження митного законодавства з нормами і стандартами ЄС. За таких умов виникає необхідність вивчення стратегічних планів, цілей економічного, політичного та правового розвитку європейського суспільства, а також запозичення прогресивного досвіду, який має стати основним орієнтиром розроблення стратегії митного розвитку України.

Науковці констатують, що процес гармонізації митного законодавства України набуває все більшої актуальності, адже виконання міжнародних зобов'язань, узятих на себе нашою державою, передусім залежить від стану процесів гармонізації [2, с. 446].

Варто зазначити, що на сьогодні, в Україні триває масштабний процес внутрішнього оцінювання стану наближення українського законодавства до законодавства ЄС (селф-скринінг). Саме тому, з метою забезпечення підготовки України до переговорів про вступ до ЄС Кабінетом Міністрів України 28 лютого 2023 року затверджено Порядок проведення первинної оцінки стану імплементації актів права ЄС (*acquis* ЄС) [3].

Національний інститут стратегічних досліджень [4] зауважує, що Єврокомісія відзначила значний прогрес України за переговорними розділами «Митний союз» та «Оподаткування». Зокрема, Європейська комісія 30 жовтня 2024 р. оприлюднила Звіт у межах Пакета розширення ЄС, який містить оцінки Єврокомісії щодо прогресу, досягнутого країнами-кандидатами та потенційними кандидатами на вступ до ЄС. У рамках Пакета розширення ЄС представлено Звіт про річний стан підготовки та прогрес України щодо політичних та економічних критеріїв вступу до ЄС, що містить оцінку наближення національного законодавства до права ЄС відповідно до всіх переговорних розділів.

За умови виконання Україною всіх вимог Європейська комісія прогнозує розпочати перемовини за кластерами вже 2025 р. Фундаментальний кластер «Основи процесу вступу в ЄС» з Україною заплановано відкрити у квітні – травні 2025 р. за процедурою, яка визначає 35 переговорних

розділів-глав, і за якими Єврокомісія проводить офіційний скринінг відповідності законодавства України праву ЄС [5].

Слушним є твердження Н. Тополенко та Д. Субіної, що у зв'язку зі стрімким розвитком інтеграційних процесів та внаслідок глобалізації законодавства щодо державної митної справи адміністрування митних платежів набуло нових рис. Нині проводиться велика робота, спрямована на модифікацію законодавства з питань адміністрування митних платежів [6, с. 1368].

Саме тому **метою даного дослідження** є аналіз нормативно-правових актів, а також доктринальних розробок науковців щодо гармонізації законодавства України про адміністрування митних платежів з правом ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання гармонізації національного законодавства до норм ЄС в митній справі досліджували у своїх працях такі науковці як: М. Адамів, І. Коць [7]; Л. Батанова [8]; Т. Бороденко [9]; Т. Бороденко, М. Гапонюк, А. Савченко [10]; О. Бригінець, А. Марценюк [11]; Т. Войченко [12]; І. Гуцул, В. Титор, І. Кекіш [13]; І. Гуцул [14]; С. Денисенко, В. Дудченко [15]; Л. Дорофєєва, Т. Корнева [16]; В. Захожай, Н. Рудик, Н. Сивульська [17]; І. Квєліашвілі, Т. Тоцька [18]; К. Корощенко, А. Стебляк, В. Дудченко [1]; Ю. Оніщик [19]; С. Переполькін [20]; М. Пипяк, Ю. Кокарча [21]; Л. Прокіпчук [22]; В. Петросян [23]; Н. Тополенко, Д. Субіна [2]; М. Разумей, Д. Кухтін [24]; Б. Шонія [25] та інші. Не зменшуючи вагомості наукових напрацювань учених, зауважимо, що окремі питання гармонізації митного законодавства України з правом ЄС щодо адміністрування митних платежів потребують подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Загальнодержавною програмою адаптації законодавства України до законодавства ЄС, затвердженою Законом України від 18 березня 2004 року № 1629-IV [26] було визначено механізм досягнення Україною відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються ЄС до держав, які мають вступити до нього. Вказаним Законом було створено нормативну базу для початку процесу гармонізації українського законодавства з законодавством ЄС. Відповідно до цього закону, процес адаптації включає приведення законів та інших нормативно-правових актів України у відповідність із *acquis communautaire*. А метою цього процесу визначено досягнення сумісності правової системи України з правовими стандартами ЄС, враховуючи вимоги, які висуваються до країн-кандидатів. Гармонізація законодавства України з законодавством ЄС є ключовим елементом процесу інтеграції України до ЄС, що є пріоритетом зовнішньої політики країни [26].

Відповідно до Бюджетної декларації на 2025-2027 роки, схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 року № 751 [27], основним завданням митної політики на середньостроковий період є побудова передбачуваної та прогнозованої митної системи на основі практики ЄС, яка стимулює підвищення якості провадження зовнішньоекономічної діяльності в Україні, забезпечує баланс безпекової функції митниці та партнерських відносин з бізнесом, інтеграцію українських підприємств у міжнародні ланцюги постачання товарів.

Протягом 2025-2027 років буде впроваджено заходи щодо реформування митної політики та митного адміністрування, передбачені Національною стратегією доходів до 2030 року, зокрема щодо: гармонізації митного законодавства України із законодавством ЄС; посилення антикорупційних заходів та підвищення довіри до митних органів; підтримки та співпраці з бізнесом; розвитку міжнародного митного співробітництва; інституційного розвитку митних органів; розвитку ІТ та забезпечення технічними засобами митного контролю [27, с. 12].

Національною стратегією доходів до 2030 року [28] напрямами гармонізації митного законодавства України до законодавства ЄС визначено: розробити новий Митний кодекс України (далі – МК України), що забезпечить повну імплементацію положень *acquis ЄС* в митній сфері, уніфікацію проходження митних процедур з ЄС. Забезпечити розробку нормативно-правових актів для реалізації нового МК України; забезпечити законодавче врегулювання питань, не охоплених Митним кодексом ЄС, шляхом розроблення проекту Закону України про здійснення митної справи в Україні, яким будуть врегульовані питання правового статусу митних органів, проходження служби в митних органах тощо; забезпечити проходження оцінки відповідності митного законодавства України законодавству ЄС (отримання висновку Європейської комісії про відповідність законодавства України митному законодавству ЄС).

Вказаною Стратегією зазначається про те, що митне законодавство України в більшості своїй наближене до *acquis ЄС*, у тому числі у таких важливих сферах, як транзит, АЕО, митна оцінка, країна походження, захист прав інтелектуальної власності. Так, з метою започаткування міжна-

родного застосування Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS) та розширення системи транзитних спрощень було прийняте відповідне нормативно-правове підґрунтя.

До МК України внесені зміни для досягнення європейських стандартів та інтеграції у єдиний митний простір ЄС, зокрема врегульовано процедуру складання митних декларацій на товари, які класифікуються у межах однієї товарної позиції згідно з УКТ ЗЕД, надано можливість користуватися спрощеннями під час здійснення митних формальностей усім надійним підприємствам, а не тільки АЕО, запроваджено механізм, аналогічний тому, що функціонує в ЄС, видання рішень митними органами, оцінки відповідності та моніторингу відповідності, а також правила внесення змін, перегляду, скасування, анулювання рішень та застосування «права бути почутим», запроваджено процедуру кінцевого використання тощо. Також були внесені зміни з питань використання митних декларацій та електронної транзитної системи, передбачених Конвенцією про процедуру спільного транзиту, для здійснення транзиту на умовах МК України та зміни з метою приведення порядку визначення країни походження товарів у відповідність із Митним кодексом ЄС та забезпечення реалізації угод України про вільну торгівлю, а також зміни щодо уніфікації до європейських та північноатлантичних стандартів процедур декларування військової техніки та інших товарів [28, с. 117].

Також для врахування підходів до класифікації товарів згідно з Комбінованою Номенклатурою ЄС, закріплених у відповідних актах права ЄС (*acquis* ЄС) прийнято нову редакцію Митного тарифу України, внесено зміни до порядку ведення Української класифікації товарів ЗЕД та Пояснень до Української класифікації товарів ЗЕД. Водночас незавершеність гармонізації національного законодавства України до митного законодавства ЄС, що уповільнює євроінтеграцію та приєднання до ЄС, недостатня практична реалізація вже запроваджених в Україні європейських практик у сфері митного контролю та митних процедур не сприяють переорієнтації ЗЕД в умовах воєнного стану, наданню інструментів для розвитку внутрішнього виробництва, ускладнюють доступ вітчизняних учасників ЗЕД на європейські та світові ринки, зокрема, як підготовчий крок до єдиного митного простору з ЄС.

Зауважимо, що для повної імплементації положень *acquis* ЄС в рамках виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію, підтвердження виконання Україною критеріїв для країни-кандидата на вступ до ЄС у митній сфері, уніфікації проходження митних процедур з ЄС, Національною стратегією доходів до 2030 року вбачається необхідним виконання таких заходів як: протягом 2024-2026 років – розробка нового МК України; протягом 2024-2026 років - законодавче врегулювання питань, не охоплених Митним кодексом ЄС; протягом 2026 року – оцінка відповідності митного законодавства України законодавству ЄС [28, с. 118].

Варто зазначити, що 22 серпня 2024 року прийнято Закон України «Про внесення змін до МК України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» № 3926-ІХ [29] метою якого є впровадження європейських практик у здійсненні митної справи в Україні, наближення національного законодавства до законодавства ЄС.

Поділяємо думку М. Пипяк, Ю. Кокарчі про те, що «сьогодні Україна як ніколи потребує максимально швидких і рішучих реформ. Наша держава вже пройшла чималий шлях у напрямі реформування митного законодавства в умовах євроінтеграції. Однак залишається декілька ключових реформ, після проведення яких Україна зможе повністю інтегруватись у спільну з Євросоюзом митну зону, європейський економічний простір та претендувати на набуття повноправного членства у складі Євросоюзу» [21, с. 108].

Зокрема, Л. Дорофєєва, Т. Корнева вважають, що в умовах євроінтеграції та з урахуванням кращих практик країн-членів ЄС, більшої ефективності у зростанні репутаційного менеджменту державних інституцій та подоланні сучасних викликів у сфері митної справи можна досягти завдяки активному вдосконаленню комунікацій митних органів з іншими державними органами, громадськими організаціями та бізнес-асоціаціями [16, с. 461].

Досліджуючи особливості автоматизації системи адміністрування митних платежів у розвинених країнах, І. Гуцул, В. Титор, І. Кекіш, виділяють основні напрями їх впровадження у вітчизняну митну систему, зокрема: забезпечення електронного обміну даними; прямий «вхід» платника митних платежів до системи для внесення інформації та ефективної взаємодії з митними органами; застосування «розширеної» обробки даних як оперативного механізму, який дозволяє перевізникам вносити дані до прибуття на митний пост через спеціальні модулі автоматизованої митної системи; розширення використання мережі Інтернет як відносно дешевого та простого способу взаємодії при здійсненні транзакцій та обміні інформацією [13].

Як зауважує Національний інститут стратегічних досліджень [4], у квітні 2024 р. успішно розпочалася експлуатація наступної версії електронної транзитної системи NCTS – фаза 5 (NCTS-P5). Україна досягла прогресу в упорядкуванні застосування митних спрощень. Кількість авторизованих економічних операторів (АЕО) зростає щомісячно.

Окрім того, у лютому 2024 року було схвалено Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації Держмитслужби [30], головною метою якого є формування дорожньої карти цифрової трансформації та розвитку Держмитслужби для забезпечення якісно нових зручних, надійних та прискорених процесів митної справи в Україні, яка базується на передових міжнародних практиках та рекомендаціях. Це може бути виконано шляхом побудови сучасних, гнучких, надійних, сервісно-орієнтованих інформаційно-комунікаційних систем, заміни та модернізації застарілих функціонуючих систем, зокрема Єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів, її складової – автоматизованої системи митного оформлення, з урахуванням передових міжнародних практик, що базуються на чинному законодавстві ЄС, положеннях МК України, орієнтованих на спрощення та гармонізацію митних процедур, створення ефективного та прозорого торговельного середовища, покращення позиції України у світових рейтингах, пов'язаних із легкістю ведення бізнесу.

Основними заходами, спрямованими на підвищення організації роботи з адміністрування митних платежів, Л. Прокіпчук вважає: покращення організаційно-правового забезпечення діяльності митних органів; обмеження термінів подання висновків експертними підрозділами з метою забезпечення вимог МК щодо оформлення повної митної декларації; вдосконалення організаційних заходів. На думку вченого, вирішення зазначених питань на практичному рівні та використання досвіду ЄС дозволить підвищити якість митного регулювання та вдосконалити процес адміністрування митних платежів органами Державної митної служби України [22, с. 74]. Водночас, В. Захожай, Н. Рудик, Н. Сивульська вважають, що приймати рішення щодо вдосконалення митно-тарифної політики варто помірковано, зважаючи на переваги та недоліки для митної і фінансової безпеки країни [17, с. 119].

Висновки. Україна як держава, що уклала з ЄС Угоду про асоціацію, а також отримала статус кандидата на членство в ЄС, виконує вимоги щодо зближення митного законодавства України до законодавства ЄС, постатейної імплементації Митного кодексу та інших регламентів ЄС. Шляхами наближення законодавства України до законодавства ЄС в митній сфері є удосконалення законодавства щодо адміністрування митних платежів та гармонізації його з європейським законодавством, враховуючи виклики сучасності. Можна констатувати, що митне законодавство України в значній частині гармонізовано до права ЄС. Основними аспектами подальшої гармонізації є: впровадження єдиних правил щодо митних платежів та тарифів, електронної системи декларування товарів, лібералізації митних процедур, уніфікації сертифікаційних вимог, а також посилення боротьби з нелегальним ввезенням товарів. Водночас, в умовах запровадженого воєнного стану в нашій державі актуально залишається потреба подальшого удосконалення діяльності митних органів, реформування митної політики та митного адміністрування в Україні, впровадження електронних систем для спрощення митних процедур, вдосконалення інфраструктури та впровадження новітніх технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року, ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
2. Корощенко К.Р., Стеблянюк А.В., Дудченко В.В. Особливості гармонізації митного законодавства України в процесі виконання міжнародних зобов'язань. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 443–446.
3. Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС): постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2023 року № 189. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-provedennia-perwynnoi-a189>.

4. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості у період воєнного стану в Україні (жовтень-листопад 2024 р.). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-u-period-voennoho-11>.
5. Єврокомісарка з розширення прогнозує відкриття 1-го переговорного кластера з Україною у квітні–травні-2025. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/1031277.html>.
6. Тополенко Н.М., Субіна Д.С. Актуальні проблеми адміністрування та управління митними платежами в сучасних умовах інтеграції. *Економіка та суспільство*. 2018. Випуск № 19. С. 1364–1370.
7. Адамів М.Є., Коць І.І. Митні режими Європейського Союзу: сутність, типологія та особливості застосування. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2022. Vol. 4, numb. 2. С. 344–351.
8. Батанова Л.О. Система адміністрування митних платежів у контексті сучасних державних реформ в Україні на шляху до євроінтеграції. *Lex portus*. 2017. № 6. С. 65–74.
9. Борошенко Т. Європейський вектор в митному адмініструванні України. *Grail of Science*. 2023. № 24. С. 132–139.
10. Борошенко Т.М., Гапонюк М.А., Савченко А.І. Адміністрування митних платежів: аналіз сучасного стану та шляхи вирішення ключових викликів. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_2_79.
11. Бригінець О.О., Марценюк А.І. Адаптація національного законодавства до норм Європейського Союзу: митна справа. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 46 (1). С. 121–123.
12. Войченко Т. Організація митного контролю: європейські практики. *Економіка та суспільство*. 2021. № 33. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-1>.
13. Гуцул І.А., Титор В.Й., Кекіш І.П. Імплементация сучасних підходів у адмініструванні митних платежів. *Ефективна економіка*. 2023. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_7_43.
14. Гуцул І. Імплементация досвіду зарубіжних країн в українську практику митного контролю. *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-47>.
15. Денисенко С., Дудченко В. Митне законодавство Європейського Союзу у сфері спрощення митних процедур як базова правова модель для подальшої євроінтеграції України. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. № 3 (31). Vol. 1. С. 175–181.
16. Дорофєєва Л.М., Корнева Т.В. Виклики та співпраця на шляху Європейської інтеграції в сфері митної справи. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2023. Випуск 80: Частина 1. С. 455–461.
17. Захожай В.В., Рудик Н.В., Сивульська Н.М. Митне регулювання в Україні у довоєнний та воєнний періоди. *Проблеми економіки*. 2024. № 1 (59). С. 112–120.
18. Квеляшвілі І.М., Тоцька Т.С. Упровадження актуальних концепцій управління митною справою європейських країн у національну практику. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 2 (29). С. 74–80.
19. Оніщик Ю.В. Митні платежі як системоутворювальні категорії митного законодавства України та Європейського Союзу. *Нове українське право. Спецвипуск*. 2022. Вип. 6. Т. 2. С. 86–90.
20. Перецьолкін С.М. Митне право Європейського Союзу: історія становлення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2021. Вип. 3. С. 38–48.
21. Пипяк М.І., Кокарча Ю.А. Реформування митного законодавства України в умовах євроінтеграції. *Нове українське право*. 2022. Випуск 6. Том 2. С. 104–109.
22. Прокіпчук Л. Досвід Європейського Союзу у питаннях адміністрування митних платежів: теоретичні основи та практичні рекомендації. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*. 2019. № 3 (81). С. 71–75.
23. Петросян В.О. Сучасні тенденції розвитку митної політики в світі: адміністративно-правовий аспект. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2022. № 5. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-5-01-11>.
24. Разумей М.М., Кухтін Д.О. Структура митної системи України в контексті Європейської практики управління митними ризиками. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2024. № 1 (40). С. 44–50.

25. Шонія Б.Г. Адаптація митного законодавства України до норм Європейського Союзу. *Академічні візії*. 2023. № 22. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/599>.
26. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>.
27. Про схвалення Бюджетної декларації на 2025-2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 р. № 751. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/751-2024-%D0%BF#Text>.
28. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf.
29. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України від 22 серпня 2024 року № 3926-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-IX#Text>.
30. Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Державної митної служби України та її територіальних підрозділів на основі Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_skhvaliv_strategichnii_plan_tsifrovizatsii_derzhmitsluzhbi-4448.